

Suriyeli Gençlerin Yeni Sosyal Ağ İnşasında Yükseköğretimin Rolü: Ankara Örneği

The Role of Higher Education in the Construction of a New Social Network for Syrian Youth: The Case of Ankara

Duygu Şerife YILDIRIM*

Öz

2011 yılında başlayan Suriye’den Türkiye’ye zorunlu göç sonucunda, kalış süreleri uzayan Suriyelilerin yeni bir hayat kurma ve toplumsal hayata dahil olma süreçleri literatürde farklı perspektiflerden ele alınmıştır. Suriyeli göçüne dair yapılan araştırmalarda, göçmenlerin göç ve yerleşme süreçlerini kolaylaştıran akrabalık ve arkadaşlık temelli sosyal sermayeleri incelenmiştir. Ancak, göçmenlerin sosyal sermaye kaynağı olarak yeni sosyal ağlara nasıl eriştikleri ve ev sahibi toplumda nasıl yeni bağlar kurdukları yeterince araştırılmamıştır. Bu makalede, zorunlu göç sonucunda Türkiye’ye gelen Suriyeli gençlerin yeni toplumda sosyal ağlara erişimleri ve sosyal sermaye oluşumlarında yükseköğretimin rolü incelenmektedir. Bu bağlamda, Ankara’da yükseköğretime devam eden ön lisans, lisans ve yüksek lisans öğrencilerinden oluşan 10 katılımcı (4 kadın, 6 erkek) ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler, MAXQDA programı kullanılarak tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Saha araştırması sonuçlarına göre, yükseköğretimdeki Suriyeli gençlerin yeni sosyal ağlara erişiminde dil yeterliliği, kültürel, mekânsal, zamansal farklılıklar gibi çeşitli faktörlerin etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, yükseköğretim sürecinin Suriyeli gençlerin kendi etnik ağlarının ötesine geçerek daha geniş sosyal bağlar kurmalarını sağladığı tespit edilmiştir. Zorunlu göçün etkisiyle Suriyeli gençlerin bağlayıcı bağlarının genellikle sınırlı olduğu; ancak fırsat ve bilgi sağlayıcı mekanizmalar olarak işlev gören zayıf sosyal ağların, yükseköğretimdeki Suriyeli gençlere daha geniş alanlarda destek sunduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Zorunlu göç, sosyal sermaye, bağlayıcı ve köprüleyici sosyal ağlar, yükseköğretimdeki Suriyeliler.

Abstract

As a result of the forced migration from Syria to Turkey, which began in 2011, the prolonged stay of Syrians and their processes of establishing a new life and integrating into society have been examined in the literature from various perspectives. Studies on Syrian migration have explored the social capital of migrants, particularly in terms of kinship and friendship networks that facilitate migration and settlement. However, how migrants access social networks as a source of social capital and how they establish new connections within the host society have not been sufficiently investigated. This article examines the access of Syrian youth, who have arrived in Turkey due to forced migration, to social networks in their new society and the role of higher education in their social capital formation. In this context,

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. E-posta: duyguylidirim@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9639-4996

semi-structured in-depth interviews were conducted with 10 participants (4 women, 6 men) who are associate, undergraduate, and graduate students in higher education in Ankara. The collected data were thematically analyzed using the Maxqda software. The field research revealed that various factors, such as language proficiency and personal characteristics, play a significant role in Syrian youth's access to new networks in higher education. It was observed that through higher education, Syrian youth go beyond their ethnic networks and establish new connections. The findings also indicate that, influenced by forced migration, the bonding ties of Syrian youth are generally limited, whereas the newly formed weak social networks serve as a mechanism providing opportunities and information, offering greater support to Syrian youth in higher education.

Keywords: Forced migration, social capital, bonding and bridging social networks, Syrians in higher education.

Giriş

2011 yılında Suriye’de, Arap Baharı ile başlayan protestoların iç savaşa dönüşmesiyle birlikte, Suriye’de korunmaya veya insani yardıma ihtiyaç duyan insan sayısı gün geçtikçe artmıştır. 2024 yılı verilerine göre Suriye’de insani yardıma ihtiyaç duyan insan sayısı 16 milyonu aşmıştır. Güncel verilere göre başta Türkiye olmak üzere Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır gibi komşu ülkelere 4,8 milyon Suriyeli sığınmıştır. Bu süreçte Türkiye uygulamış olduğu “açık kapı” politikasının da etkisiyle tarihindeki en büyük göç hareketiyle karşı karşıya kalmıştır. Şubat 2025 verilerine göre yaklaşık 2 milyon 800 bini aşkın Suriyeli sığınmacı yani dünyadaki Suriyeli sığınmacı, mülteci nüfusunun %61’den fazlası Türkiye’de bulunmaktadır (UNHCR, 2025). Bu da Türkiye’yi dünyada en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke konumuna getirmektedir. Bu yoğun sığınmacı nüfusunun demografik özelliklerine baktığımızda; nüfusun en yoğun olduğu yaş aralığı 18-64 yaş arasındadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025). Bu veriler bize Türkiye’deki genç nüfusun yoğunluğu ve gelecekte Türkiye’nin ne kadar Suriyeli genç nüfusa ev sahipliği yapacağına dair ip uçları vermektedir. Çünkü bu yaş aralığındaki Suriyelilerin doğurganlık oranının yüksek olması ileride potansiyel olarak genç nüfusun yoğun olacağı tahminin yapmamızı sağlamaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2019). Bu durum, Türkiye’nin uzun vadeli göç ve entegrasyon politikaları açısından Suriyeli gençlerin toplumsal konumlarının, ihtiyaçlarının ve potansiyel etkilerinin derinlemesine araştırılmasını gerekli kılmaktadır.

Suriyeli göçünün geçici olacağı düşüncesi ve misafir anlayışı hakimken savaş süresinin on yılı aşmasıyla hem ev sahibi toplum hem de göçmenler açısından birçok sorun ortaya çıkmış ve çıkmaktadır. Yaşanan kitlesel göçü yönetmek ve sorunları tespit etmek amacıyla akademik alanda çok fazla çalışma yapılmıştır. Literatüre bakıldığında; göçün yarattığı yeni ekonomik, politik, kültürel, sosyal durumlar ve göç yönetimi üzerine önemli çalışmalar mevcuttur. Ancak, bu çalışmalar genellikle bireylerin kendileri ve aileleri için refah beklentisiyle, planlı yaptıkları göçleri açıklayan göç kuramları çerçevesinde ele alınmıştır. Özellikle ulusötesi göç literatürüne baktığımızda göçmenlerin yeni geldikleri toplumda yaşadıkları sorunları en aza indirme, toplumsal uyum gibi durumlarda ilişkiler ağının ve sosyal sermayenin rolü üzerinde durulmuştur. Çalışmalarda göçmenlerin göç ve yerleşme süreçlerini kolaylaştıran akrabalık ve arkadaşlık ağlarına erişebildikleri ilişki ağlarının olduğunu varsayma eğilimi hakimdir (Castles ve Miller, 1998; Faist ve Özveren, 2004). Ancak, göç sonrası yeni oluşan sosyal ağlar ve bu sosyal ağların nasıl kurulduğu, ağ oluşumunu etkileyen etkenlere ilişkin çalışmaların henüz çok kısıtlı olduğu dikkat çekmektedir. Göçmenlerin kendi sosyal sermayeleri kadar, yeni sosyal ağlar aracılığıyla elde ettikleri sosyal sermaye de toplumsal entegrasyon için önemli faktörlerden biridir. Bu çalışmada ise sosyal ağların ve sosyal sermayenin yalnızca göç stratejilerini şekillendirmedeki rolü üzerinde duran klasik kuramlardan farklı olarak, göç sonrası oluşturulan yeni sosyal ağlara odaklanılmaya çalışılmıştır. Çünkü zorunlu göç sonrasında bağ ve köprü kurma ağlarının nasıl işlediği özellikle Suriyeli gençlerin bu ağlara nasıl erişim sağladığı, bu ağların hangi konularda göçmen gençlere yeni fırsatlar sağladığı önemlidir. Ayrıca Suriyeli gençlerin dezavantajlı durumlarının yaratmış olduğu olumsuzlukları gidermesi ve toplumsal uyumun sağlanabilmesi açısından da sosyal ağlar dikkat çekicidir. Bu temelde Suriyeli gençlerin yükseköğretimde sosyal ağ oluşumları, bu ağlar aracılığıyla sağlanan farklı destek türleri anında sosyal ağlara erişimde kolaylaştırıcı ve engelleyici etkenler özgül bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Suriyelilerin Türkiye’deki Durumları ve Hukuki Statüleri

Suriye’den Türkiye’ye geçici olarak başlayan zorunlu, kitlesel göçün on dördüncü yılına girmiş bulunmaktayız. Türkiye’de mülteci, sığınmacı politikası ve bu kişilerin statüleri 1951 Cenevre Sözleşmesi temel alınarak düzenlenmektedir. 1967 yılında bu sözleşmeye taraf olan Türkiye, sadece Avrupa’da yaşanan olaylar sonucu gelen göçmenlere mülteci statüsü tanımlamakla yükümlü olmuştur (Çiçekli, 2014, s. 238). Ancak Türkiye, 1991 yılında sınır komşusu Kuzey Irak’ta yaşanan olaylar nedeniyle kitlesel göç akınına uğramıştır. Bu süreçte, toplu sığınma talepleri karşısında tarafı olduğu uluslararası düzenlemeleri dikkate almıştır; ancak bu sözleşmenin coğrafi kısıtlaması nedeniyle farklı bir mevzuata ihtiyaç duyulmuş ve 30 Kasım 1994 tarihli İltica/Sığınma Yönetmeliği ile İskân Kanunu uygulamaya konulmuştur. Bu yönetmelikte, 1967 Protokolü temel alınmış; ek olarak Türkiye, coğrafi kısıtlama seçeneğini uygulasa da Avrupa dışındaki bölgelerden gelen ve 1967 Protokolü’ndeki mülteci tanımına uyan sığınmacılara, üçüncü bir ülkeye mülteci olarak yerleştirilinceye ya da geri dönüşleri gerçekleşinceye kadar makul bir süre Türkiye’de ikamet izni vererek geçici sığınma hakkı tanımıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [GİGM], 2005). Ancak, Suriye’de gerçekleşen iç savaş sonrasında yabancı uyrukluların Türkiye’ye göç etmesiyle yasal olarak yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş ve 2014 yılında Suriyelilerin yasal statüsünü belirleyen, bu yasanın kimleri kapsadığını açıklayan “Geçici Koruma Yönetmeliği” yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğin 1. Maddesi kapsamında “ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara geçici koruma sağlanabilecek” ibaresi yer almaktadır. Bu yasal düzenleme ile Türkiye’ye sığınan Suriyeliler, geçici koruma çerçevesinde değerlendirilmektedir (Fansa, 2021, ss. 93-95). Kalış süresinin uzamasıyla da bazı geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere, değerlendirilmeler ve gerekli şartları sağlamaları sonucu vatandaşlığa geçiş hakkı tanınmıştır. 21 Ağustos 2024 Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü verilerine göre geçici koruma kapsamında bulunup Türk vatandaşlığını kazanan Suriye uyruklu kişi sayısı 238 bin 768’dir. Bunların 134 bin 624’ünün reşit, 104 bin 144’ünün ise çocuk olduğu aktarılmıştır (Mülteciler Derneği, 2025).

Türkiye’deki Suriyelilerin yaş ortalamasına bakıldığında 21,7 olduğu görülmektedir (Mülteciler Derneği, 2025). Genç bir nüfusa sahip olan Suriyelilerin yükseköğretime ilişkin verilerine baktığımızda; 192 üniversitede, yeni kayıtlar ile ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenci sayısı 60750’ye (33183 erkek, 27567 kız) ulaşmıştır. Ankara özelinde baktığımızda ise 17 üniversitede toplam 828 (516 erkek, 312 kız) öğrenci bulunmaktadır (YÖK, 2025).

Kalış süresinin uzaması, geçici koruma statüsünün fiili olarak kalıcılığa evrilmesine ve vatandaşlığa geçişlerin artmasına neden olmuştur. Ancak 8 Aralık 2024 tarihinde Esad rejiminin düşmesiyle birlikte, Türkiye’de yaşayan Suriyeliler açısından yeni bir siyasal bağlam ortaya çıkmıştır. Bu tarih, Suriye’ye yönelik “gönüllü, güvenli, onurlu ve düzenli geri dönüş” politikalarının fiilen uygulanmaya başladığı bir dönüm noktasıdır. Daha önce büyük ölçüde sembolik düzeyde kalan geri dönüş söylemleri, bu tarihten itibaren kurumsal bir boyut kazanmış ve 2025 yılı itibarıyla 133 bin Suriyelinin geri döndüğü belirtilmiştir (Göç İdaresi Dairesi Başkanlığı, 2025).

Zorunlu göç, Sosyal Ağ ve Sosyal Sermaye

Göç, nedenlerine bağlı olarak gönüllü ve zorunlu olarak ayrılır. Zorunlu göç; sürgünler, köle ticareti, kitlesel sınır dışı edilme, politik veya dini zulüm nedeniyle meydana gelmektedir (Petersen, 1958). Kunz (1973), zorunlu göçlerin gönüllü, ekonomik temelli göçlerden farklı olarak incelenmesi gerektiğini vurgulamış ve oluş şekilleri üzerinden zorunlu göçmen hareketlerini “öngörücü” ve “akut” olarak ayırmıştır. Zolberg (1989) ise, sosyolojik olarak mülteci türlerini üçe ayırmıştır; bu türler, karşı çıktıkları rejimlerden kaçmak zorunda kalan muhalifler ve isyancılar, belirli bir gruba mensup olmaları nedeniyle şiddete maruz kalanlar, tesadüfen şiddet içeren bir duruma yakalananlar şeklindedir.

Zorunlu göç çalışmalarında yapı ve eylemin göç üzerindeki etkilerinin dikkate alınması gerektiğine vurgu yapılmakta, zorunlu göç makro (küresel), mezo ve mikro (yerel) olmak üzere üç kategoride

incelenmektedir. Bu kapsamda zorunlu göç makro düzeyde toplumsal dönüşüm, mezo düzeyde ise toplumsal dinamik boyutları üzerinden ele alınmaktadır (Stepputat & Sørensen, 2014). Zolberg (1986) de zorunlu göçü makro düzeydeki olayların bir sonucu olarak ele alır ve göç hareketlerini eski sömürge imparatorluklarının parçalanması gibi politik dönüşümlerin sonuçları ile ilişkilendirerek açıklamaya çalışır. Mikro ölçekli araştırmaların bir kısmı zorunlu göçmenlerin sosyal psikolojik yönlerini, bireysel olarak göç motivasyonları ve göçe karar verme, göç sonucu memnuniyet gibi konuları ele alır. Bu araştırmalar bireysel bir bakış açısıyla toplumsal sonuçlardan ayrı olarak göçmenlerin uyum süreçlerini değerlendirmektedir (Richmond, 1988). Bunlara ek olarak, zorunlu göç araştırmalarında, çatışma nedeniyle ortaya çıkan toplumsal değişimler, çatışmadan etkilenen insanların hayatta kalma stratejileri, güç ve zenginlik dağılımının nasıl değiştiği üzerinde durulmaktadır. Dolayısıyla zorunlu göçten etkilenen kişilerin sorunlarını ortaya koymak önemli olduğu kadar bu sorunların çözümü için yapılacak politikalara, kalkınma planlarına ve afet çalışmalarına da bu araştırmalar rehberlik edecektir (Stepputat & Sørensen, 2014, s. 94).

Zorunlu göç makro ve mikro ölçekli temelli analizlerin yanı sıra insan eylemliliğinin ve sosyal ağların önemli rol oynadığı sosyal süreçler açısından da değerlendirilmelidir. Zira, zorunlu göç hem menşei ülkede hem de varış bölgelerinde sosyal, kültürel ve siyasi boyutta toplumsal değişim yaratır, bu etkilerin sosyolojik olarak diğer göçlerden ayrı ele alınması gerekmektedir (Castles, 2003, ss. 13-14). Bu bağlamda zorunlu göç sonrası ekonomi, eğitim, sağlık, barınma ihtiyaçlarına yönelik araştırmaların yanı sıra zorunlu göç sonrası toplumsal alanda sosyal ağlara erişim ve bu ağların kolaylaştırıcı etkilerine ilişkin çalışmaların yapılması da önemlidir.

Göç araştırmalarında özellikle son yıllarda sosyal ağların ulusötesi göçü kolaylaştırıcı etkisi üzerine ilginin artmış olduğu görülmektedir (Faist & Özveren, 2004). Ağlar; göç, yerleşim, istihdam ve anavatanla kurulan bağları anlamak için kritik unsur olarak görülmektedir (Castles & Miller, 1998, Boyd, 1989). Göç literatüründe, önceden var olan ağlar göç etme kararı ve varış noktasını etkilediği (Faist, 2010, Massey, vd, 1998) gibi göç öncesi temaslar, başta konaklama ve iş bulmaya yardımcı olmanın yanı sıra yeni gelenin ülkede toplumsal anlamda yol gösterici olmaktadır (Varshaver & Rocheva, 2021). Sosyal ağlar, göçmenler için sosyal desteğe erişim imkânı sağlaması ve sosyal sermayenin kaynağı olması açısından önemli görülmektedir. Ayrıca bu ağlar; topluluk oluşumunu ve yeni gelenin yere yerleşimi kolaylaştırıcı temel unsurlardan biri olarak görülmektedir (Portes, 1998).

Sosyolojik bir kavram olan sosyal sermaye kavramına bakacak olursak, bu kavramın kökleri klasik teorilere kadar uzanır. Bir gruba dahil olma ve katılımın birey ve toplum için yaptırım kapasitesinin olması fikri Durkheim'in (1984) çalışmalarında üzerinde durduğu konuların başında gelir. Ancak sosyal sermaye kavramı söz konusu olduğunda akla gelen ilk sosyologlardan biri Bourdieu'dur. Bourdieu, sermaye kavramını temelde kaynaklara ulaşmadaki eşitsizlik ve iktidarın sürdürülmesine bağlı olarak ele alır ve bu doğrultuda sermayeyi ekonomik sermaye, kültürel sermaye ve sosyal sermaye olmak üzere üç kategoriye ayırır. Bourdieu'ya göre, ekonomik sermaye, maddi varlıkları ifade ederken, kültürel sermaye sembolik varlıkları, sosyal sermaye ise bir kişinin erişebileceği ve faydalanabileceği sosyal ağları ve buna bağlı olarak üretilen ilişkileri ifade eder. Bu bağlamda Bourdieu için sosyal sermaye karşılıklı tanımaya dayalı iletişim ağlarının bireye veya gruba sağlamış olduğu kaynakların toplamına işaret eder (Bourdieu & Wacquant, 1992; Bourdieu, 1986). Bourdieu'nun yanı sıra Coleman (1988) ve Paxton (1999) da sosyal sermaye kavramı üzerinde durmaktadır. Coleman'a (1988) göre, sosyal sermaye, bireylerin sosyal bağlantılarla ulaşılabilen kaynaklardır ve bu kaynaklar bireylerin eylemlerini kolaylaştırmaktadır. Paxton'a (1999) göre ise sosyal sermaye; örgütlenme düzeyi veya nesnel iletişim ağ yapısı aynı olan bireyler arasındaki öznel bağlardır ve sosyal sermaye sadece ağlar ve ilişkiler üzerinden değil, bireylerin bu ağlara yönelik algıları ve güven seviyeleri üzerinden de değerlendirilmelidir. Bu kapsamda tanımlara bakıldığında kavramın aktörlerin sosyal ağlara veya sosyal yapılara üyelikleri sayesinde kaynaklara erişimle fayda elde etmeleri noktasında görüş birliği mevcuttur.

Putnam'a (1993) göre sosyal sermaye; karşılıklı yarar için yapılan eylemleri, iş birliğini kolaylaştıran ağlar ve normlardır. Putnam (2000), Granovetter'e (1973) atıf yaparak sosyal sermaye biçimlerini, köprüleyici ve bağlayıcı sosyal sermaye olarak ikiye ayırmıştır. Bağlayıcı sosyal sermaye, homojen gruplar arasındaki sosyal ağlarla ilgilidir ve bu gruplardaki kişiler arasındaki bağların gücünü ifade eder. Köprü kurma sosyal sermayesi ise, sosyal olarak heterojen gruplar arasındaki ağlar ve zayıf bağların gücü ile

ilgilidir (Granovetter, 1973). Granovetter (1983) sosyal bağların yalnızca doğrudan fayda sağladığı ölçüde değerli olduğunu savunurken; Putnam (2000), sosyal ilişkilerin sağlık, refah, güvenlik, sosyal uyum gibi çeşitli katkılar sağladığı için değerli olduğunu savunur, ayrıca tüm sosyal bağların olumlu olmadığını da kabul eder. Bağlayıcı sosyal sermaye, aile ve yakın arkadaşları içeren özel ilişkileri kapsarken, köprüleyici sosyal sermaye daha uzak tanıdıklarla daha kapsayıcı ilişkileri ifade eder. Bu ilişkilerin ise karşılıklılığı ve güveni içeren çok boyutlu yapısına vurgu yapar (Putnam, 2000, ss. 19-24). Bağlayıcı sosyal sermaye tipik olarak birbirine benzeyen insanlar arasında gelişirken, köprüleyici sosyal sermaye farklı geçmişlere sahip insanları birbirine bağlar ve çeşitli kimlikler üretebilir. Bu nokta özellikle göç araştırmacıları için de dikkat çekici olmaktadır. Genellikle köprüleyici sosyal sermaye, yeni karşılaşılan etnik gruplar arası gelişen ilişkileri ve bunun sonucunda ortaya çıkan uyumun bir göstergesi olarak görülür (Nannestad, Svendsen, & Svendsen, 2008).

Literatüre bakıldığında sosyal ağların göç üzerindeki etkisine ilişkin teorik çalışmalar (Faist & Özveren, 2004) olmasına rağmen pratikte nasıl oluştuğuna ilişkin çalışmaların eksik olduğu görülmekte ve bu nedenle göç sürecinde sosyal ağlarının gelişiminin özel bir durum olarak ele alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır (Eve, 2010). Göçmenlerin sosyal ağları ve sosyal sermayesi üzerine teorilere baktığımızda; ilişkiler ve temasların göç kararını etkileyebileceği ve özellikle ekonomik ve sosyal anlamda göçmeni destekleyici bir özelliği olduğu görülmektedir (Boyd, 1989). Ayrıca göç sonrasında sosyal ağların yeni varılan yerde topluluk oluşumu ve kalıcı yerleşimi kolaylaştırıcı etkisi üzerinde de durulmaktadır (Portes, 1998). Ancak bu açıklamaların göç sonrası yeni ağ oluşumuna dair sosyolojik açıdan yeterli bir açıklama sağlamadığı görülmektedir (Eve, 2010).

Granovetter ve Putnam doğrudan göçmenlere odaklanmasa da bağlayıcı ve köprüleyici sosyal ağların nasıl oluştuğuna dair açıklamaları temel alınarak bu ağların göçmenlere ne tür fırsatlar ve engeller yarattığı açıklanabilir. Putnam'a (2007) göre kısa ve orta vadede göç ve etnik çeşitlilik sosyal dayanışmayı tehdit etmekte ve sosyal sermayeyi engellemektedir. Orta ve uzun vadede ise başarılı göçmen toplumlar yeni toplumsal dayanışma biçimleri yaratmakta ve daha kapsayıcı kimlikler inşa edebilme potansiyeline sahiptir olmaktadır (Putnam, 2007, ss. 137-139). Putnam (2007, s. 156), sosyal ilişkilerin istikrarı üzerine odaklandığı için, sosyal sermayenin göç ile negatif korelasyona sahip olduğunu belirtmektedir. Buna karşın Boyd (1989) ağların dinamizmine dikkat çekmiştir, zira göçmenlerin geldiklerinde karşılaştıkları ağların aynı kalma olasılığı çok düşüktür çünkü geldikleri toplum içinde hem sosyal hem de coğrafi hareketliliğin genelde devam ettiği görülmektedir (Ryan, 2007). Sosyal sermaye, farklı sosyal durumlarda insanlar arasındaki etkileşim ve sosyal temas deneyimlerini kapsamaktadır. Sosyal temas; tanıdık veya yabancı, benzer veya farklı insanlarla yaşanan olumlu ve anlık deneyimleri içerir. Kamu alanlarını paylaşmak, aynı gösterileri izlemek gibi geçici ama önemli deneyimler, sosyal sermaye birikimine katkıda bulunur. Sosyal sermaye geliştirebilme becerileri üzerinde durur, yoğun bağlar ile geliştirilen beceriler ve sosyal güven ile ilişki kurma yeteneğinin daha geniş ağlar kurmayı sağladığını ifade etmektedir. Kişilerin ilişki kurma yetenekleri kendi etnik gruplarının ötesinde köprüleyici zayıf bağlar kurmalarına da yardımcı olur (Svendsen, 2010).

Göçmenlerden farklı olarak zorunlu yerinden edilme ve sığınma süreçleri, sosyal sermayenin oluşumunu ve işleyişini etkiler. Sosyal sermaye birleşimleri, grup içi ve gruplar arasında farklılık gösterir. Ekonomik koşullar, okul deneyimleri, ayrımcılığa maruz kalmaları ve coğrafi yer değiştirme gibi faktörler yeni ağların oluşumunu etkilemektedir. Zorunlu göç sonrası özellikle gençler, daha ayrımcı, yetersiz kaynaklara sahip okul sistemine yerleştiklerinde ya da sık sık coğrafi yer değiştirmek zorunda kaldıklarında daha ziyade zayıf köprüleyici sosyal sermaye geliştirirler. Yerleşim sonrası bağlayıcı sosyal sermaye ise aynı etnik gruptan akrabaları, kendi dahil oldukları gruptaki topluluk büyükleri ve aile üyeleriyle; güven ve karşılıklı dayanışma yoluyla kurulan ilişkiler sayesinde gelişir. Zorunlu göç sonrası gençlerin hem köprüleyici hem de bağlayıcı sosyal sermaye oluşumlarının eğitim kaynaklarına erişimlerini etkilediği görülmektedir (Eberhardt, 2019). Ayrıca, araştırmacılar köprüleyici sermayeyi gençlerin eğitime başarılı bir şekilde dahil olmasında önemli bir unsur olarak görmektedirler (Portes & Fernández-Kelly, 2008). Bu çalışmada da Suriyeli gençlerin köprüleyici ağlar üzerinden elde ettikleri sermayenin onların çok çeşitli kaynaklara erişimini sağladığı tespit edilmiştir.

Yöntem

Evren ve Örneklem/Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Nitel araştırma yöntemi kapsamında dizayn dilen bu çalışmanın evreni Ankara’da bulunan yükseköğretim kurumlarına kayıtlı Suriyeli öğrenciler olarak belirlenmiştir. Sonrasında Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan 23 Temmuz 2023 tarihinde gerekli izinler alınarak anahtar kişiler üzerinden kartopu örnekleme tekniği kullanılarak 4’ü kadın, 6’sı erkek olmak üzere toplamda 20-29 yaş aralığındaki 10 katılımcıya ulaşılmıştır. Yaş, cinsiyet, hukuki statü, eğitim düzeyi, bölüm farklılıklarına ilişkin kriterler dikkate alınarak belirlenen bu katılımcılara ilişkin demografik bilgiler şu şekildedir:

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Katılımcı Kodu	Yaş	Medeni Durum	Kayıtlı olduğu derece	Yükseköğretim kurumu	Bölüm	Hukuki Durumu
K1	29	Bekar	Yüksek Lisans	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Mimarlık Fakültesi-Afet Sonrası ve Savaş Sonrası Yeniden Yapılanma ve Rehabilitasyon Programı	T.C. Vatandaşı
K2	25	Bekar	Lisans	Gülhane Sağlık Bilimleri Üniversitesi	Hemşirelik	Geçici Koruma Altında
K3	26	Bekar	Ön Lisans	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Tıbbi Laboratuvar Teknikeri	Geçici Koruma Altında
K4	20	Bekar	Lisans	Gülhane Sağlık Bilimleri Üniversitesi	Hemşirelik	Geçici Koruma altında
E1	25	Bekar	Lisans	ODTÜ	Jeoloji Mühendisliği	T.C. Vatandaşı
E2	27	Bekar	Yüksek Lisans	Ostim Teknik Üniversitesi	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	T.C. Vatandaşı
E3	21	Bekar	Lisans	ODTÜ	İstatistik	Geçici Koruma Altında
E4	24	Bekar	Lisans	Gülhane Sağlık Bilimleri Üniversitesi	Hemşirelik	Geçici Koruma Altında
E5	25	Bekar	Lisans	Ankara Üniversitesi	Tıp Fakültesi	T.C. Vatandaşı
E6	23	Bekar	Lisans	ODTÜ	Kimya Mühendisliği	T.C. Vatandaşı

Çoğu 2015 yılından sonra Türkiye’ye gelen katılımcıların 5’i Türkiye’de üniversite öncesi ortaokul veya lise eğitimine dahil olmuş 2’si ise doğrudan yükseköğretime girmiş, 17-18 yaş aralığında Türkiye gelen 3 katılımcı ise lise eğitimlerini tamamlayamamaları ve denkliklerini belgeleyememeleri nedeniyle Türkiye’de lise diploması almak için sınavlara girmiştir. Çalışmada Türkiye’de aldıkları lise veya ortaokul öğrenimlerinin bulundukları illere göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Sınır kentlerindeki katılımcılar

Suriyeliler için açılmış ve Suriyeli öğretmenler tarafından Arapça öğrenim veren okullarda öğrenim görürken, Ankara, İzmir gibi şehirlerde olan katılımcılar Türkçe dil yeterliliklerine bakılmadan Türkler ile aynı sınıflara yerleştirilip Türkçe öğrenim görmüşlerdir. Katılımcılardan 2'sinin Türkiye'ye geldiğinde Türkçe dil bilgisinin çok az iken, diğerlerinin hiç Türkçe bilmedikleri görülmektedir. Türkler ile aynı sınıfta eğitim alan lise ve ortaöğretim öğrencilerinin Türkçe yeterliliklerinin olmaması ve müfredat farklılıkları nedeniyle zorluk yaşadıkları durumların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu zorlukların ortadan kaldırılması amacıyla Suriyeli öğrenci yoğunluğu olan bölgelerde ders dışı Türkçe eğitimi ve müfredata uyum için ek dersler verilse de çoğu öğrenci bu programlardan yararlanamadıkları için, Türkçe dil yeterliliklerinin olmaması nedeniyle ortaokul veya lise çağında Türk eğitim sistemine ilk dahil oldukları zaman büyük zorluklar yaşamışlar. Yükseköğretimde ise eğer eğitim dili Türkçe olan bir okula yerleşmişse öğrencinin mezun olduğu okul ve dil yeterliliği değerlendirilerek TÖMER sınavına girmeleri zorunlu tutulmuş bu şekilde Türkçe dil yeterliliği sorununun önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Katılımcılar Türkiye'de üniversiteye giriş süreçlerinde de farklı uygulamalara tabi olmuşlardır. Örneğin bazı bölümler sadece lise diploma notu ve mülakat sonucu ile öğrenci alımı yaparken, bazı üniversiteler ve bölümler YÖS ve mülakat sonucu ile öğrenci alımı yapmaktadır. Bunun yanında bazı öğrenciler uluslararası geçerliliği olan Scholastic Aptitude Test (SAT/ Eğitim Yetenek Testi) ile üniversitelere yerleşmişler.

Yabancı öğrenci kontenjanı ile yükseköğretime giren Suriyeli öğrencilere 2013 tarihinde alınan bir kararla YÖK tarafından diğer uluslararası öğrencilerden farklı olarak ücretsiz eğitim hakkı tanınmıştır (YÖK, 2013). Ancak 27 Temmuz 2022 tarihli ve 34905 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5874 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın 3'üncü maddesinde belirtilen Suriye uyruklu öğrencilere ilişkin düzenlemeye göre; 2021-2022 eğitim-öğretim yılından sonra kayıt yaptıran Suriye uyruklu öğrencilerin öğrenim ücretleri YTB tarafından değil, ilgili öğrenciler tarafından ödenmektedir (İletişim Başkanlığı, 2025). Son dönemde ise bu ücretlerin dolar üzerinden ücretlendirilmesi katılımcıların üniversite ve bölüm tercihlerini etkilemiştir.

Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Bu çalışmada katılımcılara ilişkin veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşmeler katılımcıların öğrenim gördükleri yükseköğretim kurumlarında, 1 ay süre içerisinde yaklaşık 30-90 dakika aralığında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar Türkçe bildikleri için görüşmeler sırasında herhangi bir dil engeli ile karşılaşılmamıştır. Toplanan veriler MAXQDA analiz programı kullanılarak tematik bir analize tabi tutulmuştur. Bu bağlamda veriler öncelikle açık olarak kodlanmış (Strauss ve Corbin, 1998), sonrasında benzerlikler ve farklılıklar üzerinden eksensel düzeyde kodlanmış ve son olarak da seçici kodlar ile temalar belirlenmiştir. Bu temalar ayrı ayrı başlıklar halinde sunulmuştur.

Suriyeli Gençlerin Yükseköğretimde Kurdukları Sosyal Ağlar

Göçmenler göç sürecinin başında genellikle kendi etnik grubundan olan kişilerle sosyal ağlar kurma eğilimindedirler. Bu ağlar genellikle aile üyeleri, akrabalar ve yakın arkadaşlardan oluşan bağlayıcı sosyal ağlardır. Coleman'a (1998) göre, bağlayıcı ağlar kişilerin birbirine karşılıklı sıkı bağlarla bağlı olduğu, güvenilirlik esasına dayalı ve karşılıklı yükümlülükleri olan ilişkileri içerir ve bu ağlar göç ve sonrasında göçmenlerin toplumsal alanda karşılaşabileceği maliyetlerin en aza indirilmesi konusunda bir sosyal sermaye sağlamaktadır. Bu kapsamda katılımcıların yükseköğrenime başlamadan önce yükseköğretimde bağlarının olup olmadığı irdelenmiş ve elde edilen veriler bağlayıcı sosyal ağlar yerine daha uzak ve samimi olmayan köprüleyici ağların etkinliğini göstermektedir.

Suriyeli Gençlerin Yükseköğretimde Suriyelilerle Kurdukları Köprüleyici Sosyal Ağlar

Bağlayıcı ağlar, her ne kadar göçmenlere göç ve sonrası süreçte sosyal sermaye sağlama konusunda önemli bir işleve sahip olsa da Eberhardt'a (2019) göre, zorunlu göç sonrası özellikle gençler, zayıf köprüleyici sosyal sermaye geliştirirler. Bu çalışmada da katılımcılar üniversitelerinde, hatta Ankara'da bile tanıdıkları olmadığını veya önceden tanıdıkları ancak zayıf bağları olan kişilerle ya da kendi etnik gruplarından yeni tanıştıkları kişilerle yeni ağlar kurduklarını ve bu ağların kendilerine barınma fırsatı yarattığını belirtmişlerdir.

(1) *E5, 25 yaş, Ankara Ü. Tıp Fak. Lisans*

“Üniversiteyi kazandım ama daha önce hiç Ankara'ya gelmemiştim; ne yapacağımı tam bilmiyordum. İlk başta, Ankara'ya gelmeden kalacak yer arayışına girdim. Mersin'den tanıdığım fakat çok fazla samimi olmadığım Suriyeli bir arkadaş vardı, o da Gazi Üniversitesi'ni kazandı. Benim hazırlık atlama sınavımın olduğu gün, onun da kayıt yaptırması gerekiyormuş; konuştuk ve Ankara'ya beraber geldik. Daha önceden internetten baktığımız yurtlarla görüşmeye de birlikte gittik.”

Suriyeli gençler öncelikle kendi tanıdıklarıyla bağ kursalar da bu tür tanıdıkların olmadığı durumlarda Putnam'ın (2000) ve Granovetter'in (1983) belirttiği gibi kendilerine benzeyen arkadaşlar arama eğilimine girmişler ve kendileri gibi Suriyeli öğrencilerle tanışarak, yani köprüleyici ağlar kurmuşlardır.

(2) *E4, 24 yaş, Gülhane SBÜ. Hemşirelik Lisans*

“...Urfa'dan çıktım, üniversite okumak için Ankara'ya geldim; ama nerede kalacağımı hiç düşünmemiştim. Sınıftan tanıştığım Türk arkadaşlar, 'Gel seninle dekanlığa gidelim, senin adına yurt başvurusu nasıl yapıyorlarmış öğrenelim,' dediler. Başvurduk ama çıkmadı; ben de bu süreçte Ulus'ta bir otelde kaldım. Birkaç gün sonra okulda yürürken bir anda Emel diye bir arkadaşımın sesini duydum; telefonda biriyle Arapça konuşuyordu. 'Bu kesin Suriyeli,' dedim. Telefon görüşmesi bittikten sonra arkasından gidip, 'Merhaba, tanışabilir miyiz, Suriyeli misin?' diye sordum. O da Suriyeli olduğunu söyledi. Yeni geldiğimi ve kimseyi tanımadığımı anlattım. Ondan sonra tanıştık; o da yurt konusunda yardımcı olurlar diye beni diğer Suriyeli erkek arkadaşlarıyla tanıştırdı. Yardımcı oldular da; hatta birkaç gün onların yurdunda kaçak kaldım. Ben böyle resmen bir dala tutundum...”

(3) *K1, 29 yaş, Yıldırım Beyazıt Ü. Mimarlık, Yüksek Lisans*

“Ben bunu kişisel olarak söyleyeceğim: İlk başta çok utangaç biriydim. Üniversiteye ilk girdiğimde kimseyle konuşamıyordum. Suriyeli bir kız arkadaşım vardı; aynı yurttaymışız ama ben bunu bilmiyordum. O beni fark etmiş. Yurtta yanıma geldi, konuşmaya başladık ve bu şekilde ilk arkadaşım oldu... Yine yurda ilk yerleştiğimde Türk oda arkadaşlarımla da tanışmıştık; ama henüz arkadaş olmamıştık, sadece aynı odayı paylaşıyorduk.”

Katılımcıların kendi etnik kökenlerinden olan kişilerle kurdukları ağlar, aynı zamanda onların yine kendi etnik kökenlerinden oluşan gruplarla iletişim kurmalarında bir sosyal sermaye sağlamış ve böylelikle katılımcılar ağlarını genişletmişlerdir. Bu tür ağlara dahil olmak katılımcıların sosyal ve psikolojik bağlamda da kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamıştır.

(4) *E6, 23 yaş, ODTÜ, Kimya Müh. Lisans*

“Ben geldiğimde zaten ODTÜ'de bir Arap topluluğu varmış; ama tabii ilk geldiğimde onlardan haberim yoktu. Onlarla şu şekilde tanıştım: Benden iki sene üstte olan bir arkadaşım da burayı kazanmıştı. Aynı bölümde olduğumuzu biliyordum ama çok samimi değildik, sadece bir tanışıklığımız vardı. Ankara'ya gelince internet üzerinden ona yazdım; bölümü kazandığımı ve ODTÜ'de olduğumu söyledim. O da hemen geri döndü ve ondan sonra arkadaş olduk. Beni bu Arap topluluğuyla tanıştırdı. Bahsettiğim, resmi okul toplulukları gibi değil; daha çok bir WhatsApp grubu gibiydi. Sonrasında

haftalık etkinlikler yapmaya, beraber pikniğe gitmeye başladık. Bu arkadaş grubumla bir araya geldiğimde Arapça konuşmayı tercih ediyorum; çünkü bu şekilde kendimi daha rahat hissediyorum.”

Suriyeli Gençlerin Yükseköğretimde Türk ve Farklı Etnik Kökenden Kişilerle Kurdukları Köprüleyici Sosyal Ağlar

Suriyeli gençler her ne kadar öğrenim süreçlerinin başlarında ilişkilerini ve sosyal sermayelerini Suriyeli öğrencilerle kurdukları ağlar üzerinden yapılandırırsalar da sosyal temaslarının artması sonucunda aynı ve farklı etnik kökenden öğrencilerle karışık gruplar oluşturdıkları görülmektedir. Zira katılımcılardan 5’i “Suriyeli, yabancı ve Türk karışık” arkadaşlarının olduğunu belirtmektedir.

(5) K1, 29 yaş, Yıldırım Beyazıt Ü. Mimarlık, Yüksek Lisans

“Ben o zamanlar, ilk başta çok utangaç biriydim; ODTÜ’ye ilk girdiğimde kimseyle konuşamıyordum. İlk önce yurdunda bir Suriyeli arkadaş vardı, o gelip benimle konuştu ve o şekilde arkadaş olduk. Başka arkadaşım yoktu fakat sonradan çok arkadaş edindim. ODTÜ’den önce Kayseri’de bir bölüm kazanmıştım; orada çok iyi Türk arkadaşlarım vardı. Onlarla her zaman görüşürüm, hatta yanlarına gezmeye gider, sık sık onlarda kalırım. Aynı şekilde ODTÜ’de de Arnavut ve Romanyalı oda arkadaşları edindim; şu anda en yakın arkadaşım, o Arnavut arkadaşımıdır.”

(6) E6, 23 yaş, ODTÜ, Kimya Müh. Lisans

“Şu anda hiç fark etmez; ODTÜ’de zaten birçok ülkeden yabancı öğrenci var ve onlarla da iletişime geçiyorum. Türk arkadaşlarım da var; ancak hafta sonu vakit geçirmek için daha çok Suriyeli ve Mısırlı bir arkadaş grubunu tercih ediyorum. Bölümdeki Türk sınıf arkadaşlarımla da çok samimiyim; ama onlarla hafta sonları pek dışarı çıkmıyoruz, genelde sadece okulda görüşüyoruz.”

Görüldüğü üzere, Suriyeli gençlerin sosyal ağları başlangıçta etnik temelli bir güven alanı etrafında şekillense de zamanla kurumsal ve mekânsal temaslar aracılığıyla farklı uyruklardan ve yerel toplumdan bireyleri de kapsayan, çok katmanlı ve kozmopolit bir yapıya evrilmektedir.

Suriyeli Gençlerin Yükseköğretimde Ağ Oluşturmalarını Engelleyen Etkenler

Suriyeli gençlerin savaş sonrası göç süreci diğer göç süreçlerinden farklı ilerlemiştir. Planlanmayan belirsiz ve zor koşullarda gerçekleşen göç sürecinde yaşadıkları olaylar Suriyeli gençlerin göç ettikleri toplumda kendilerini ifade etmelerinde zorlanmalarına neden olurken, dil bilgisi ve becerilerinin yetersiz olması, kültürel farklılıklar ve savaşın yıkıcı etkisi onların ağ oluşturmalarının önünde engelleyici faktörler olarak ortaya çıkmıştır.

Dil Bilgisi ve Becerilerinin Yetersizliği

Suriyeli gençlerin özellikle yüksek öğrenim süreçlerinin başlarında dil bilgisi ve becerilerinin yetersiz oluşu onların iletişim kurmalarında engel oluşturmuş ve bu da yeni ağlar oluşturmalarını engellemiştir. Dil yetersizliği aynı zamanda akademik bağlamda öğrenim güçlüğü çekmelerine de neden olmuştur.

(7) K2, 25 yaş, Gülhane SBÜ. Hemşirelik Lisans

“Üniversiteye girdiğimde arkadaş bulmakta zorlandım; o zamanlar hiç sosyal biri değildim, çok utanıyordum. Özellikle Türkçem o kadar iyi değildi; şimdi iyileşmeye başladı. O zamanlar kendime, 'Ben nasıl konuşacağım?' diyordum. Yanlış bir kelime söylesem nasıl tepki vereceklerini bilmediğim için çekiniyor ve tek başıma otuyordum. Bir Türk gelip benimle konuşursa konuşabilirdim ama ben gidip konuşamıyordum. Kendiliğimden gidip Türklere, 'Merhaba,' diyeyim; öyle bir şey yoktu.”

(8) *E4, 24 yaş, Gülhane SBÜ. Hemşirelik Lisans*

“İlk gün tanıştığım Türk arkadaşlarımın yardımıyla yurt başvurusu yaptım; ama kontenjan olmadığı söylendi. O zaman dilim de çok gelişmiş değildi, kendimi ifade edemedim. Tamam, bir Türkçe öğrenmişim; ama bize kendimizi ifade edecek düzeyde bir Türkçe öğretilmiyordu. Dersteki terimlerin de hiçbirini anlamıyordum. Mesela ilk gün derse girdim, hocanın sadece ismini anladım; dersle ilgili başka hiçbir şey anlamadım. Herkesin not aldığını, bir şeyler yazdığını görüyordum. Bense hiçbir şey anlamıyordum ki not alayım...”

Yüksek lisans öğrencisi E2 ise Ankara’da yüksek lisans sürecinde sosyal iletişim ve sosyal ağ kurmakta bir sıkıntı yaşamamasına rağmen lisans eğitimine ilk başladığı yer olan Uşak Üniversitesi’nde iletişim kurmakta yaşadığı zorluğu şu şekilde ifade etmektedir:

(9) *E2, 27 yaş, Ostim Teknik Ü. İşletme Yüksek Lisans*

“Uşak nerede, onu da bilmiyordum; hiçbir fikrim yoktu. Suriye’de olsak ailem, ablalarım, abim vardı; onlara sorabilirdim. Ama burada ilk başlayan kişi benim ve soru sorabilecek kimsem yoktu, her şeyi tek başıma çözmek zorunda kaldım. Baktım sonuçlar açıklanmış, ismim yazıyor, 'Kayıt yapabilirsin,' diyor; ama Uşak nerede hâlâ bilmiyordum. Türkçem kendimi anlatabilecek seviyede değildi; okuma yazmam iyiydi ama konuşamıyordum. Uşak’ta eğitim dili de Türkçe olduğu için ilk önce sadece orada okumak için gelen yabancı arkadaşlarla iletişim kurabildim, onlarla yurda yerleştik. Ama orada hata yaptık; keşke Türklerle aynı odada kalacak şekilde yerleşseydik, o zaman daha hızlı Türkçe öğrenebilirdik.”

Kültürel Farklılık

Dil yetersizliğinin yanı sıra özellikle toplumsal cinsiyet temelinde gelişen kültürel farklılıkların da Suriyeli öğrencilerin ağlara dahil olmasını zorlaştırdığı tespit edilmiştir.

(10) *E1, 25 yaş, ODTÜ. Jeoloji Müh. Lisans*

“Ben bir konuda daha zorlandım: Onlar benimle iletişime geçmiyordu; ama ben de onlarla iletişime geçemiyordum. Çünkü geldiğim yere göre burada kadın-erkek ilişkisi çok farklıydı. Karma sınıflarda olmak benim için alışılmadık bir durumdu ve buna alışamadım. O yüzden kendimi biraz çekiyordum. Benim inandığım değerlere göre bu ortamlar biraz zor ve garipti; zorlanmamın temel sebebi buydu. Arkadaşım olsun istiyordum ama karma arkadaş grupları içinde yer almak bana göre değildi. O zamanlar bu düşüncemi ifade edemiyordum; ama şimdi daha iyi anlatabiliyorum.”

Savaşın Yıkıcı Etkileri

Toplumsal olaylar, psiko-sosyal bir varlık olan insanlar üzerinde psikolojik etkilere neden olarak onların sosyal iletişim kurma becerileri ve istekleri önünde bir engel oluşturabilir. Zira bir savaşın içinden çıkıp gelen Suriyeli gençlerin de yükseköğrenim süreçlerinin başlangıcında bu savaşın hala onlar üzerinde bıraktığı olumsuz etikler nedeniyle akranları ile ağ kurma isteklerini sekteye uğradığı tespit edilmiştir.

(11) *K1, 29 yaş, Yıldırım Beyazıt Ü. Mimarlık, Yüksek Lisans*

“Oda arkadaşlarımla ilk başlarda pek anlaşılamadım; özellikle İzmirli olan arkadaşım ve diğerleri bana biraz değişik gelmişti. Ben savaştan çıkıp Suriye’den gelmişim, onlarsa çok daha rahat bir hayat sürüyorlardı. Genel olarak düşüncelerimiz uyuşmuyordu, fikirlerimiz çok farklıydı. Bu farklılık dini temelli değildi; çünkü ben insanları dini inançlarına göre ayırmam. Babam bize bunu böyle öğretti. Suriye’deyken komşularımızın bir kısmı Şii, bir kısmı Hristiyan’dı. Sadece Müslümanların yaşadığı bir mahallede değildik; herkesle iç içe yaşıyor, aynı okullara gidiyorduk. Örneğin ben Suriye’deyken hiç camiye gitmemiştim; yani mesele onların dini görüşleri değildi. Onların ilgi alanları çok farklıydı; sürekli erkek arkadaşlarıyla gezmek, dışarı çıkıp bir şeyler içmek gibi konularla ilgileniyorlardı. Ancak

benim yaşam tecrübem ve sorunlarım bambaşkaydı. Bu yüzden onların önceliklerini ciddiye alamıyordum, hatta bunlar bana biraz anlamsız geliyordu. Dünyaya bakışımız çok farklıydı; benim çok daha önemli meselelere odaklanmam gerekiyordu. Mesela okulum! Düşünmem gereken çok daha derin konular vardı. Bir ablam savaş nedeniyle Mısır'a gitmişti, diğeri ise hâlâ Suriye'deydi. Sürekli onları düşünüyor, onlarla konuşmaya çalışıyordum. Suriye'nin ve o dönem savaşın sürdüğü Mısır'ın durumunun ne olacağı hep aklımdaydı. Ayrıca çalışmak zorundaydım çünkü param yoktu. Babamın işi iflas etmişti; bu durumda ondan hiç para almak istemedim, çünkü kendi kendime yetebilmeyi amaçlıyordum...”

K1 öğrenim sürecinin başında sosyal ağlara dahil olma konusunda isteksizlik yaşasa da ilerleyen süreçte sosyal ağlara dahil olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda katılımcıların ilk başta kendileri için engel olduklarını düşündükleri faktörlerin zamanla değişmesi ile birlikte katılımcılar zayıf da olsa çeşitli yeni ağlar geliştirmeye başlamışlardır. Zira Granovetter (1983) de kişinin sadece mevcut sosyal sermayelerine bağlı olmadığını, zaman içerisinde sosyal ağların dinamik yapısı içinde gelişip değiştiğini vurgulamaktadır.

Suriyeli Gençlerin Yükseköğretimde Ağ Oluşturmalarını Kolaylaştıran Etkenler

Suriyeli gençler, dil yetersizliği, kültürel farklılıklar ve savaşın yıkıcı etkileri gibi etkenler nedeniyle sosyal ağlara dahil olma konusunda birtakım sorunlar yaşasa da bazı etkenler de onların bu sürecini kolaylaştırıcı yönde etkiye bulunmaktadır. Bunlar kimi zaman aynı ortamı paylaşmayı ve zorunlu işbirliğini gerektiren dersler, sınav, mülakat, staj gibi etkenler olabilirken kimi zaman da göçmenlerin sosyal iletişim becerilerini de açığa çıkaran ve geliştiren sivil katılım veya kulüp üyeliği gibi etkinlikler olabilmektedir.

Aynı Ortamı Paylaşma ve Zorunlu İşbirliği: Dersler, Sınav, Mülakat, Staj

Suriyeli gençlerin aynı ve farklı etnik gruplarla olan temaslarının artmasında ve ağ kurmalarında, ortak alınan dersler, sınav, mülakat, staj gibi öğrencilerin aynı ortamda bulunmasına, bilgi paylaşımı yapmasına olanak sağlayan ve işbirliğini zorunlu kılan etkenler önemli bir rol oynamaktadır.

(12) *K2, 25 yaş, Gülhane SBÜ. Hemşirelik Lisans*

“İlk Türk arkadaşlarımla stajda kaynaştık; çünkü stajda beş ya da altı kişilik gruplar halinde çalışıyoruz. Türklerle asıl bu süreçten sonra samimi olmaya başladım.”

(13) *E4, 24 yaş, Gülhane SBÜ. Hemşirelik Lisans*

“O kadar kaynaştık ki sınava giderken arkadaşlarla kopya planlaması bile yapıyorduk. Staj gruplarında beraber iş yapmak zorunda olduğumuz için hemen kaynaşıyoruz.”

(14) *E5, 25 yaş, Ankara Ü. Tıp Fak. Lisans*

“İlk üç yıl Suriyeli arkadaşlarımla daha yakındım, fakat 4. sınıfta stajların başlamasıyla bu durum değişti. Farklı bölümlerde staj yaptığımız için Suriyeli arkadaşlarımdan ayrılıp yeni Türk arkadaşlarla tanıştım. Aynı dersleri almamız ve sürekli beraber çalışmamız aramızdaki iletişimi artırdı; birlikte yemeğe gitmeye ve daha samimi olmaya başladık.”

(15) *E1, 25 yaş. ODTÜ. Jeoloji Müh. Lisans*

“Mesela, ortak gruplar halinde sahaya ve araziye çıktığımız saha derslerimiz var; her şey o zaman başladı. Ondan önce sınıftaki arkadaşlarımla çok fazla irtibatım yoktu.”

(16) K4, 20 Yaş, Gülhane SBÜ. Hemşirelik Lisans

“Türkiye’ye geldiğimizde yabancı öğrencilerle hızlıca bir grup kurduk. Henüz mülakat aşamasındayken numaralarımızı alarak haberleşmeye başlamıştık; kabul alanlarla ilk gün buluşmak üzere sözleştik. Bu sayede daha okul başlamadan Suriyeli, Iraklı, Mısırlı ve Filistinli öğrencilerden oluşan bir arkadaş çevrem oldu.”

(17) E2, 27 yaş, Ostim Teknik Ü. İşletme Yüksek Lisans

“Kayıt için gittiğimizde ilk önce yabancı uyruklu öğrencilerle bir araya geldik; herkes aynı sıkıntıları yaşadığı için hemen arkadaş olduk. Her ülkeden çok fazla yabancı vardı. Suriyeli sayısı çok azdı, zaten Uşak çok ünlü bir üniversite olmadığı için pek kimse gitmiyordu; ama başka uyruklardan kayıt için gelen çok öğrenci vardı. TÖMER’e gireceklerle bir grup oluşturduk. Irak, Ürdün, Afganistan ve Özbekistan gibi dünyanın birçok yerinden öğrencinin olduğu çok karışık bir grup oldu... Sonra WhatsApp üzerinden bir grup kuruldu. İletişimimizi okul açıldığında da devam ettirdik, hatta beraber yurda yerleştik.”

Sivil Katılım ve Kulüp Üyeliği

Putnam vd. (1993) sivil katılımın ve kulüp üyeliğinin de sosyal sermaye sağlamadaki kaynaklar arasında olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda katılımcılara herhangi bir topluluğa ve kulübe üye olup olmadıkları sorulmuştur. Kadın katılımcıların hiçbiri bu tür aktivitelere katılmazken, erkek katılımcılardan ikisinin aktif bir şekilde sosyal kulüp üyeliği bulunmaktadır.

(18) E4, 24 yaş, Gülhane SBÜ. Hemşirelik Lisans

“Sosyal sorumluluk kulübüne girdim; hatta orada bir dönem başkanlık da yaptım. Kulüp sayesinde çok arkadaş edindim. Türklerle beraber sürekli aktiviteler yapıyorduk; LÖSEV’e, yaşlı bakımevine ve onkoloji bölümüne gidiyorduk. Aslında ilk girdiğim zaman biraz zorluk çektim; ancak sonrasında hemen kaynaştık. Bir bakıma, kaynaşmak zorunda da kaldım.”

(19) E2, 27 yaş, Ostim Teknik Ü. İşletme Yüksek Lisans

“...Sınıfın bir WhatsApp grubu vardı; orada futbol maçı yapacaklarını gördüm. Ben futbolu ve maç yapmayı çok severim. Sonra bir grup kurup maçlar yapmaya başladık. Bir arkadaşım ile beraber satranç kulübüne de girdik. Satrançta çok iyiydim; daha önce pek çok yarışmaya katılmışım, hatta birinciliğim bile vardı. Bu arkadaş grubumla artık sürekli maç izleme günleri de düzenliyorduk.”

Bu bağlamda bu tür etkinliklere dahil olmanın Suriyeli gençler için ev sahibi toplumla farklı alanlarda yakın iletişim kurma olanağı sağladığı görülmektedir. Ayrıca katılımcılar arasında kulüp üyeliği olanların kendilerini sosyal iletişim konusunda kuvvetli olarak tanımladıkları dikkat çekmektedir. Bununla birlikte burada dikkat çeken diğer bir noktada tıpkı Suriyeli gençlerin ağlara katılımında engelleyici bir faktör olarak ele aldığımız kültürel farklılıklarda olduğu gibi toplumsal cinsiyet faktörünün sosyal etkinliklere katılma konusunda da kadın katılımcılar ile erkek katılımcılar arasında farklılıkların olmasıdır.

Suriyeli Gençlerin Yükseköğretimde Kurdukları Ağların Faydaları: Barınma, Bilgi, Fırsat ve Kaynaklara Ulaşma

Suriyeli gençler yükseköğrenim sürecinin başında zayıf köprüleyici ağlar kurarak öncelikle barınma sorunlarını çözmeye çalışmışlardır.

(20) E3, 21 yaş, ODTÜ, İstatistik

“Ankara’da hiç tanıdığım yoktu ilk birkaç gün sokakta kaldım, sonra Ulusta ucuz bir otelde birkaç gün kaldım. Yurt çıkmadığı için ev aramaya başladım ama Suriyeli olduğum için kimse ev vermek istemedi. Yine böyle ev ararken bir Türk arkadaşla tanıştım o da kendi öğrenci evlerine almayı kabul etti beni

çok iyi davrandı, çok yardımcı oldu benden depozito bile almak istemedi ben olmaz illa bir şey olsun dedim o da bana uygun bir şey söyledi.”

Katılımcılar süreç içerisinde yeni köprüleyici ağlar oluşturarak bilgiye, fırsatlara ve kaynaklara ulaşma konusunda daha fazla olanağa sahip olmuşlardır. Bu bağlamda özellikle hocalar ile kurulan zayıf köprüleyici bağların önemli olduğu tespit edilmiştir.

(21) *E1, 25 yaş. ODTÜ. Jeoloji Müh. Lisans*

“Jeoloji topluluğunun haricinde herhangi bir topluluğa katılmadım. Aslında benim hem vaktim olmadı hem de yaşayış tarzıma göre farklı geldiği için o topluluklardaki aktivitelere çok katılmayı tercih etmiyorum. Onun haricinde bölümünün yaptığı bir etkinlikte hocalarımın da beni listeye eklemeleri sayesinde ben bir program öğrendim. Bu işim için kullanabileceğim bir bilgisayar programı, sertifika aldım bundan. Bunun haricinde bizim staj yapmamız gerekiyordu. Bizim çok iyi bir hocamız var onun aracılığıyla staj yaptım hatta o staj bittikten sonra şirket sahipleri orada staj yapan öğrencilere düşük miktarda bir maddi destek sağladı, burs gibi,kısa süreli.”

Göçmenlerin aynı ve farklı etnik kökenden olan kişilerle ve gruplarla olan sosyal temaslarının artması köprüleyici zayıf ağlarının güçlenmesini sağlayarak, köprüleyici ağlar ile bağlayıcı ağlar arasındaki sınırları silikleştirir. Portes (1995) ise bağlayıcı sosyal ağların konaklama ve bilgi sağlama gibi pratik desteklerin yanı sıra duygusal destek sağlaması açısından da çok yönlü olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda katılımcı K3’ün hocası ile kurduğu sosyal ağlar da bunun bir örneğini oluşturmaktadır.

(22) *K3, 26 yaş, Yıldırım Beyazıt Ü. Tıbbi Laborant Ön Lisans*

“Hocam o kadar çok yardım ediyor ki abim gibi görüyorum gerçekten. Bir tane arkadaşım vardı benimle derse girmişti yasak tabi normalde ama hoca beni görünce dedi ki R..’nın hatırı için kalmana izin veriyorum dedi. Çok mutlu oldum. Her konu da destekler mesela ben durumumuzdan bahsettim biz böyle bir aileyiz durumumuz yok, iş bulmam lazım diye o da bana sen bir mezun ol bakarız dedi. Ben arayacağım ama bulamazsam inşallah o bana iş bulur diye düşünüyorum. Aynı mesleğimi yapmak istiyorum.”

Görüldüğü üzere Suriyeli üniversite öğrencilerinin hem kendi etnik gruplarıyla hem de ev sahibi toplumdan öğrencilerle kurduğu yeni sosyal ağlar ile kaynaklara erişimde “zayıf bağlar”ın etkin işlevi olduğu görülmüştür. Yükseköğretimdeki Suriyeli gençlerin bağlayıcı bağlarından yeterli destek almamalarına rağmen, kurdukları bu yeni bağların bu eksikliği kapattığı görülmektedir. Ayrıca üniversite ortamında kurdukları farklı bağ türlerinin farklı kaynaklar ürettiği ve böylelikle kendi sosyal çevrelerinde mevcut olanın ötesinde bilgi ve kaynaklara erişim imkânı yakalamış oldukları görülmüştür.

Sonuç

Suriye’den zorunlu kitlesel göç hareketi sonrasında Türkiye dünyada en çok mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. Bu beklenmedik, kitlesel göçün toplumsal alanda yarattığı etkiler üzerine sosyal bilimler alanında pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların büyük kısmı ulusötesi göç teorileriyle açıklanmıştır. Fakat zorunlu göçün hem göç eden grup hem de ev sahibi toplum açısından daha farklı sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Literatüre baktığımızda; Suriyeli gençlerin yükseköğretime erişimlerini ve bunun sosyal uyum süreçlerine etkisini (Erdoğan & Erdoğan, 04 July 2018), yükseköğretime erişimde yaşadıkları zorlukları (Ateşok, Komsuoğlu, & Ozer, 2019), Türkiye’nin Suriyeli gençlere yönelik yükseköğretim politikasını ve öğrencilerin deneyimlerini (Arar, Kondakci, Kaya Kasıkcı, & Erberk, 2020) konu edinen çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ise çocukluk veya ergenlik yıllarında Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli gençlerin yükseköğretimdeki sosyal ağ yapılarına odaklanılmıştır.

Göç literatüründe sosyal ağ çalışmaları genel olarak göçü başlatan ve devam ettiren sosyal sermayelerin etkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Göç öncesi kişinin sosyal sermayesinin göç stratejileri üzerinde etkisi olduğu gibi göç sonrasında yeni gelinen toplumda hayatta kalabilmek için de kaynak sağladığı görülmektedir. Literatürdeki çalışmaların göç sonrası yeni ağların nasıl geliştiğini açıklamada kısıtlı kaldığı görülmektedir. Zira Boyd (1989)'un üzerinde durduğu gibi ağların dinamizmini dikkate almak önemlidir. Özellikle de zorunlu göç sonrası göçmenlerin ev sahibi toplum içinde hem sosyal hem de coğrafi hareketlilik deneyimlerinin daha fazla olması nedeniyle ilk geldiklerindeki sosyal ağların aynı kalması olası değildir. Bu nedenle bu çalışmada Suriyeli gençlerin yükseköğretime katılımıyla değişen sosyal ağlarını incelerken bu ağların mekânsal ve zamansal dinamizmine dikkat edilmektedir. Yükseköğretimdeki Suriyeli gençlerin ağ oluşumlarına nasıl katıldıkları, engelleyici faktörlerin olduğu kadar kolaylaştırıcı faktörlerin de olduğu üzerinde durulmuş ve farklı toplumsal gruplar ile kurulan sosyal ağların farklı türde kaynaklara ulaşımı da sağladığı tespit edilmiştir.

Yükseköğretimdeki Suriyeli gençlerin eğitim aldıkları kurumlarda Suriyelilerin olmasına rağmen sadece kendi etnik bağlarına bağlı kalmadıkları dikkat çekmektedir. Bazı katılımcıların ilk sosyal temaslarını Suriyeliler ile kurmak için çaba sarf ettiği görülürken, bazı katılımcıların da hem çevrelerinde Suriyeli öğrencilerin olmaması hem de etnik grup ayrımı yapmamaları nedeniyle karışık şekilde sosyal temas kurdukları görülmüştür. Genel olarak savaş sırasında yaşadıkları travmalar, Türkçe bilmemeleri ve kültürel farklılıklar gibi nedenlerle sosyal temasta zorlandıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların bir kısmının Türkiye’de ya ortaokul ya da lise deneyimleri olmasına rağmen yükseköğretimden önce ne Suriyeli ne de Türk akranlarıyla neredeyse hiç sosyal bağlarının olmadığı görülmüştür. Yükseköğretimdeki Suriyeli gençlerin bağlayıcı ağlarının da sadece ebeveynleriyle sınırlı kalması onların bilgi, fırsat ve kaynaklara erişimde zorlanmalarına neden olmuştur. Ancak bu durum onların kendi sosyal ağlarını kurmalarına yol açmıştır. Yükseköğretimin, daha önce var olmayan sosyal ağlar kurmaya yardımcı olduğu ve hem kendi etnik gruplarıyla hem de başka gruplarla sosyal temas fırsatı yaratması açısından katılımcılara köprüleyici sosyal ağlar kurma imkânı oluşturmuştur. Karşılıklı güvene dayanan ve sıkı ilişkileri temsil eden bağlayıcı ağların sağlaması beklenen kaynak ve desteklerin köprüleyici bağlar sayesinde edinildiği, zayıf sosyal ağların farklı alanlarda bilgi, fırsat ve kaynaklara ulaşımı kolaylaştırdığı, hatta bu zayıf köprüleyici ağların süreç içerisinde bağlayıcı ağlara dönüştüğü tespit edilmiştir.

Suriyeli göçmenlerin sosyal sermayeleri üzerine yapılan çalışmalarda kendi etnik gruplarına ait derneklerin ve vakıfların sosyal sermaye oluşumunda en etkili yollar olduğu görülürken (Sizer, 2019) bu çalışmada Suriyeli genç nüfus için bunun söz konusu olmadığı ortaya çıkmıştır. Hatta bu çalışma kapsamında görüşülen yükseköğretimdeki Suriyeli gençlerin hiçbirinin Suriyelilere ait dernekler veya vakıflara ilişkin bilgileri olmadığı, kendi etnik gruplarından arkadaşlarıyla da yükseköğretime başladıktan sonra iletişim kurdukları görülmektedir. Bu çalışmada, bağlayıcı ve köprüleyici sosyal sermaye ile elde edilen faydaların yanı sıra yükseköğretimdeki Suriyeli gençlerin göç sonrası yeni ağlara erişme girişimindeki karşılaştıkları fırsatlara ve engellere dikkat çekilerek bu alanda ihtiyaç duyulan sosyolojik literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda da Suriyeli gençlerin kendilerine ağ kurmada önemli bir sosyal sermaye sağlayabilecek dernekler ve vakıflarla bağ kurmasının nedenleri araştırılarak, bu durumun yalnızca Türkiye’deki Suriyeli gençler özelinde mi yoksa diğer ülkelere göç eden gençler için de geçerli mi olduğunun bilgisine ulaşıp, literatüre yeni katkılar sağlanabilir.

Çıkar çatışması:	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Mali destek:	Yazar bu çalışma için mali destek almadığını bildirmiştir.
Etik kurul onayı:	Çalışmanın yürütülmesi için gerek duyulan etik izin, 25 Temmuz 2023 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan alınmıştır (E-35853172).

Kaynakça

Arar, K., Kondakci, Y., Kaya Kasikci, S., & Erberk, E. (2020). Higher education policy for displaced people: implications of Turkey's higher education policy for syrian migrants. *Higher Education Policy for Displaced People*, 265–285. <https://doi.org/10.1057/s41307-020-00181-2>

- Atesok, Z. O., Komsuoglu, A., & Ozer, Y. Y. (2019). An evaluation of refugees' access to higher education: case of Turkey and Istanbul University. *Journal of International and Comparative Education*, 6, 119-136. <https://doi.org/10.14425/jice.2019.8.2.119>
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. J. G. Richardson (Yay. haz.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* içinde (ss. 241-258). Greenwood Press.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Polity Press.
- Boyd, M. (1989). Family and personal networks in international migration: Recent developments and new agendas. *International Migration Review*, 3(23), 638-670. <https://doi.org/10.1177/019791838902300313>
- Castles, S. (2003). Towards a sociology of forced migration and social transformation. *Sociology*, 37, 13-34. <https://doi.org/10.1177/0038038503037001384>
- Castles, S., & Miller, J. M. (1998). *The age of migration: Internatinol population movements in the modern world*. Guilford.
- Coleman, J. (1990). *Foundations of social theory*. Harvard University Press.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120. <https://doi.org/10.1086/228943>
- Çiçekli, B. (2014). *Yabancılar ve mülteci hukuku* (5. Bs.). Seçkin Yayıncılık.
- Durkheim, E. (1894). *The division of labour in society*. The Macmillan Press.
- Erdoğan, A., & Erdoğan, M. (2018). Access, qualifications and social dimension of Syrian refugee students in Turkish higher education. A. Curaj, L. Deca , & R. Prikopi (Yay. haz), *European Higher Education area: The impact of past and future policies* içinde (ss. 259-276).cox
- Eve, M. (2010). Integrating via networks: foreigners and others. *Ethnic and Racial*, 33, 1231-1248. <https://doi.org/10.1080/01419871003624084>
- Faist, T. (2010). Diaspora and transnationalism: What kind of dance partners? R. B. Faist (Yay. haz), *Diaspora and transnationalism* içinde (s. 360). Amsterdam University Press.
- Faist, T., & Özveren, E. (2004). *Transnational social spaces agents, Networks and institutions*. Routledge.
- Fansa, M. (2021, 11 23). Kimim ben? Göçmen, sığınmacı, mülteci, yabancı, vatansız ve geçici koruma: Türkiye'deki Suriyeliler. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 289-306.
- Granovetter, M. (1983). The strength of weak ties: A network theory revisited. *Sociological Theory*, 1, 201-233. <https://doi.org/10.2307/202051>
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78, 1360-1380.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2019). *Türkiye nüfus ve sağlık araştırması: Suriyeli göçmen örnekleme, temel bulgular*. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Kunz, E. F. (1973). The refugee in flight: Kinetic models and forms of displacement. *International Migration Review*, 7(2), 125-146. <https://doi.org/10.1177/019791837300700201>
- Massey, D., Arango, S., Hugo, J., Kouaouci, G., Pellegrino, A., & Taylor, A. (1998). *Worlds in motion, Understanding international migration at the end of the millenium*. Clarendon Press.
- Mülteciler Derneği. (2025, 17 Şubat). *Türkiye'deki Suriyeli sayısı: Aralık 2024*. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Nannestad, P., Svendsen, G. L., & Svendsen, G. T. (2008). Bridge over troubled water? Migration and social. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 4(34), 607-631. <https://doi.org/10.1080/13691830801961621>
- Paxton, P. (1999). Is social capital declining in the United States? A Multiple indicator assessment. *American Journal of Sociology*, 105(1), 88-127. <https://doi.org/10.1086/210268>
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American Sociological Review*, 23, 256-265. <https://doi.org/10.2307/2089239>
- Portes, A. (1995). *The economic sociology of immigration*. Russell Sage Foundation.
- Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1-24. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.24.1.1>
- Portes, A., & Fernández-Kelly, P. (2008). No margin for error: Educational and occupational achievement among disadvantaged children of immigrants. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 620(1), 12-36. <https://doi.org/10.1177/0002716208322577>
- Putnam, R. (1993). The prosperous community social capital and public life. *The American Prospect*, 13), 35-42.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon and Schuster.
- Putnam, R. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30, 137-174. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2007.00176.x>

- Richmond, A. H. (1988). Sociological theories of international migration: The case of refugees. *Current Sociology*, 36(2), 7-25. <https://doi.org/10.1177/001139288036002004>
- Ryan, L. (2007). Migrant women, social networks and motherhood: The experiences of Irish nurses in Britain. *Sociology*, 41(2), 295-312. <https://doi.org/10.1177/0038038507074975>
- Sizer, İ. (2019). *Ankara'daki Suriyeli sosyal sermayesinin oluşum süreci* [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. <http://hdl.handle.net/11655/7805>
- Startup, R. (1971). A sociology of migration? *The Sociological Quarterly*, 12(2), 177-190.
- Stepputat, F., & Sørensen, N. N. (2014). Sociology and forced migration. E. Fiddian-Qasmieh vd. (Yay. haz), *Oxford handbook of refugee and forced migration studies* içinde (ss. 86-98). Oxford University Press.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basic of qualitative research: Procedures and techniques for Grounded Theory*. London.
- Svendsen, G. L. (2010). ocio-spatial planning in the creation of bridging social capital: The importance of multifunctional centers for intergroup networks and integration. *International Journal of Social Inquiry*, s. 45-73
- TC. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2025, 3 Temmuz). *Geçici Koruma*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- TC. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Dairesi Başkanlığı . (2025, 3 Temmuz). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: 8 Aralık'tan Bu Yana Suriye'ye Gönüllü Olarak Dönen Kardeşlerimizin Sayısı 133 Bin Oldu: <https://www.goc.gov.tr/cumhurbaskani-recep-tayyip-erdogan-8-araliktan-bu-yana-suriyeye-gonullu-olarak-donen-kardeslerimizin-sayisi-133-bin-oldu>
- TC. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2025, 3 Mayıs). *Dezenformasyonla Mücadele Merkezi*. "Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle İmam Hatipli Suriyeli Öğrencilerin Ücretleri YTB Tarafından Ödenecek" İddiası: <https://dbs.iletisim.gov.tr/hakikat/337>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2005). *İltica ve göç alanındaki Avrupa Birliği müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Türkiye ulusal eylem planı*. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Temel-Belgeler/Iltica-Ve-Goc-Ulusal-Eylem-Plani.pdf>
- UNHCR. (2025, 3 Ağustos). *Operational data portal*. Syria regional refugee response. <https://data.unhcr.org/en/situations/syria>
- Varshaver, E., & Rocheva, A. (2021). "Homeland-rooted" or acquired in the receiving society: How does the composition of migrants' "co-ethnic" ties affect their patterns of integration? *Journal of International Migration and Integration*, 22, 327-268. <https://doi.org/10.1007/s12134-019-00742-4>
- YÖK. (2013). *2013-2014 eğitim öğretim yılında yükseköğretim kurumlarında cari hizmet maliyetlerine*. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/strateji_dairesi/mevzuat/2013-2014%20Eğitim-Öğretim%20Yılında%20Yükseköğretim%20Kurumlarında%20Cari%20Hizmet%20Maliyetlerine%20Öğrenci%20Katkısı%20Olarak%20Alınacak%20Katkı%20Payları%20ve%20Öğrenim%20Ücretlerini.pdf
- YÖK. (2025, 3 Temmuz). *Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi*. Uyuşa göre öğrenci sayıları raporu: <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Zolberg, A. R. (1989). The next waves: Migration theory for a changing world. *International Migration Review*, 23(3), 403-430. <https://doi.org/10.1177/019791838902300302>